

Oktober 2014

Sag nr. 09 / 12 997
Dok. nr. 142 142 / 14
thpe

Organisering af samarbejdet med frivillige

1. Baggrund

På møde den 10. oktober 2013 behandlede Fælles-MED for Social, Sundhed og Beskæftigelse et oplæg om frivillighed. Oplægget var udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af Fælles-MED.

Den nedsatte arbejdsgruppe bestod af Gitte Eskesen, Else Mathiesen, Charlotte Kristensen og Thorkild Sloth Pedersen.

Beslutningen på mødet den 10. oktober 2013 blev, at "den nedsatte gruppe tager kommentarerne med tilbage med henblik på en drøftelse af, hvordan vi kommer videre - evt. dannelse af samarbejdsforum, videnscentre e.l."

Arbejdsgruppen har i anden fase af dens arbejde valgt at supplere sig med leder af Frivillighuset Lisbeth Søgaard.

2. Definition af frivilligt (socialt) arbejde

Det kan være på sin plads indledningsvist at definere, hvad frivilligt socialt arbejde er. Center for Frivilligt Socialt Arbejde anvender følgende definition:

"Frivilligt socialt arbejde er frivilligt arbejde, der udføres inden for det sociale og sundhedsmæssige område. Bredt kan frivilligt socialt arbejde defineres som handlinger, der sigter på at give enkeltindivider eller grupper en øget velfærd eller omsorg eller sigter på at løse velfærdsproblemer."

En styrke ved den definition er, at den afgrænser feltet ("det sociale og sundhedsmæssige område"), og at den sætter fokus på, at frivilligt socialt arbejde har som mål at øge velfærden.

En anden definition kunne være denne:

"Der er tale om frivilligt socialt arbejde, når indsatsen ikke er lønnet, og den udføres til gavn for andre end den frivillige selv eller dennes familie, og når indsatsen foregår indenfor det sociale område (ældre, handicap, udsatte osv.). Indsatsen skal endvidere være formelt organiseret, - dvs. at almindelig hjælpsomhed eller spontane handlinger

ikke betegnes som frivilligt socialt arbejde.”

Denne definition læner sig op af Center for Frivilligt Socialt Arbejdes definition af frivilligt arbejde. Se note 1.

Styrken ved denne definition er, at den beskriver en række kendetegn ved frivilligt socialt arbejde.

Tilsammen giver de to definitioner en dækkende indkredsning af, hvad frivilligt socialt arbejder er.

3. Principper for samarbejdet mellem kommunen og frivillige

Arbejdsgruppen foreslår, at følgende fire principper danner grundlaget for samspillet mellem institutioner indenfor Social, Sundhed og Beskæftigelse og frivillige:

- i) Vi ønsker at samarbejde med frivillige, da det kan skabe mere velfærd for borgerne.
- ii) Vi ønsker at fastholde den grundlæggende organisering i det danske samfund med (bl.a.) en offentlig sektor og et civilsamfund.
- iii) Vi ønsker at fastholde sondringen mellem skal- og kan-opgaver.
- iv) Frivillige kan løse såvel kernevelfærdsopgaver som opgaver af anden karakter – enten mere sporadisk karakter eller mere perifer karakter.

3.1. Samarbejde med frivillige skaber mere velfærd for borgerne

Målet med at samarbejde med frivillige er, at det kan skabe mere velfærd for borgerne. Velfærd handler om borgerens velbefindende. Altså om i hvilken grad borgeren realiserer mulighederne for at leve det liv, hun eller han synes er et godt liv.

Derfor er udgangspunktet for samspillet mellem frivillige og kommunen er, at det er *borgeren* – eller *brugeren* – som skal have gavn af samarbejdet.

I forlængelse heraf kan det slås fast, at Varde Kommune ønsker at arbejde sammen med civilsamfundet (frivillige organisationer) om indsatser, som Varde Kommune enten

- a) ikke selv varetager, eller
- b) varetager på et niveau, hvor der kan tilføres ekstra kvalitet ved at supplere med en frivillig indsats,
- c) eller for at opnå en synergieffekt, som f.eks. at borgeren oplever en positiv sammenhæng mellem tilbuddene i den frivillige verden og den sociale service det offentlige tilbyder.

Samarbejdet kan betyde, at der er flere ressourcer til rådighed for borgerne – f.eks. i

form af mere tid og flere personer, anderledes relationer, anderledes fællesskaber samt flere og anderledes aktiviteter og oplevelser, man kan deltage i.

At Varde Kommune prioriterer samarbejdet med frivillige højt har ført til, at Byrådet har vedtaget en Frivilligpolitik. Politikken er én af de tolv overordnede politikker, der er udarbejdet eller skal udarbejdes. Frivilligpolitikken forpligter alle områder i Varde Kommunes organisation til at samarbejde med frivillige.

3.2. Vi fastholder, at vi har en offentlig sektor og et civilsamfund

Det danske samfund er karakteriseret ved, at det består af tre stærke sektorer: Den private sektor (markedet), den offentlige sektor og civilsamfundet.

Frivillige er traditionelt organiseret i civilsamfundet - typisk i foreninger.

Af de grunde der er nævnt under punkt 3.1., er der i disse år en tendens til, at kommunerne i stigende omfang selv rekrutterer frivillige. Altså en organiseringsform hvor frivillige rekrutteres og ledes af kommunale medarbejdere. Det er en udvikling, som kan virke i retning af, at skellet mellem den offentlige sektor og civilsamfundet udviskes.

Arbejdsgruppen er af den opfattelse, at der er væsentlige styrker ved den traditionelle organisering af frivillige i civilsamfundet. Styrkerne er især, at den frivillige indsats, der er forankret i civilsamfundet, er karakteriseret ved, at der er tale om borgere (og ikke den offentlige sektor), som identificerer et behov og organiserer en løsning af behovet. I mange tilfælde organiseres løsningen i et samarbejde med den offentlige sektor. Men der kan argumenteres for, at netop dialogen mellem to selvstændige parter (den frivillige forening og den kommunale enhed) skaber en dynamik i udviklingen af velfærden - til gavn for borgerne. En dynamik som ikke er til stede, når den offentlige selv organiserer frivillige.

Hertil kommer, at vi antager, at det for de fleste frivillige vil være mere attraktivt at blive ledet af frivillige - frem for at ansatte i offentlige institutioner.

Den anden side af denne mønt er, at det også vil være en fordel for den offentlige sektor ikke at skulle bruge tid og ressourcer på at organisere frivillige. (Man vil stadig skulle pleje frivillige – f.eks. ved at give den berømte kop kaffe...).

Af andre fordele ved, at frivillige er organiseret i en forening, kan nævnes, at den frivillige forening typisk har en forsikring, der dækker de frivillige, når de udføres deres frivillige indsats. I modsætning hertil er frivillige, der er organiseret af en kommune, som udgangspunkt ikke omfattes af en særlig forsikring i forbindelse med udførelse af deres frivillige hverv.

3.3. Vi fastholder sondringen mellem skal- og kan-opgaver

Skal-opgaver varetages af Varde Kommune efter visitation. Skal-opgaver er enten fastlagt i lovgivningen eller i kvalitetsstandarder vedtaget af Varde Kommune.

Det skal dog understreges, at grænserne for, hvad der er skal-opgaver, flytter sig i takt med, at lovgivningen og lokale kvalitetsstandarder ændrer sig. Lad os nævne et par eksempler på dette.

Vågetjenester. Vågetjenester tilbyder, at ingen skal dø alene. Dén opgave blev tidligere i meget stor udstrækning løst af hjemmeplejen, der sad fast vagt ved døende, som var alene. I dag er det uhyre sjældent og kun i situationer, hvor den døende har særlige behov på grund af utryghed eller smerter, at hjemmeplejen sidder fast vagt ved en døende.

Ledsagelse af plejehjemsbeboere til læge eller sygehus. Den opgave varetager kommunen i nogle tilfælde. Ikke i andre. Der er givetvis forskel mellem kommunerne. Og praksis er (forhåbentlig) fleksibel i Varde Kommune: Hvis en pårørende eller en frivillig kan og vil ledsage en plejehjemsbeboer, kan Varde Kommune undlade at lade en kommunal medarbejder ledsage vedkommende.

3.4. Frivillige kan løse kernevelfærdsopgaver

Frivillige kan løse såvel kernevelfærdsopgaver som opgaver af anden karakter – enten en mere sporadisk karakter eller en mere perifer karakter. Som et eksempel på det sidstnævnte kan nævnes en fest på en institution.

Som eksempler på kernevelfærdsopgaver, frivillige varetager, kan nævnes:

- *Vågetjeneste* - hvor frivillige er til stede hos en døende i dennes sidste stund.
- *Frivillige mentorer for unge.* Målet med disse ordninger er i nogle tilfælde, at den unge får eller fastholder en tilknytning til arbejdsmarkedet. I andre tilfælde er det andre mål, der forfølges.
- *Bekæmpelse af ensomhed* blandt ældre. Der er mange forskellige veje til at nå det mål. Et ofte anvendt middel er skabelse af besøgsforhold mellem en modtager og en besøgsven.

Der er nok mange, som ikke vil betegne sådanne opgaver som kernevelfærdsopgaver. Baggrunden er, at det offentlige ikke – eller kun i begrænset omfang – varetager disse opgaver. Men ser man sagen fra brugernes perspektiv, kan der næppe være nogen tvivl om, at den frivillige indsats bidrager til kernevelfærd for dem.

På baggrund af sådanne eksempler er der ingen grund til at spørge, om frivillige er mere end et supplement til den offentlige sektors ydelser. Det er de! Det forhold vil – tror vi – blive forstærket i de kommende år. Et par eksempler fra vækstområder på det sociale- og sundhedsmæssige felt understreger dette:

Velfærdsteknologi. Denne vil blive mere og mere udbredt. Ofte vil brugerne have behov for (måske gentagne) instruktioner i brug af teknologien. Det er let at forestille sig en udvikling, hvor frivillige giver instruktion til brugere af udstyr til hjemmemonitorering.

Sundhedsområdet. Der er en stadig større bevidsthed om det hensigtsmæssige i motion – både for at fremme menneskers velbefindende og for generelt at forebygge svækkelse eller for at vedligeholde et opnået funktionsniveau efter endt genoptræning.

Foreninger, herunder frivillige motionsvenner, vil ofte være et relevant svar på dette behov.

4. Samarbejdet mellem frivillige og social-, sundheds- og beskæftigelsesområdet

Vi tror, det kan være nyttigt, at vi gør os klart hvordan og på hvilke præmisser, vi vil samarbejde med frivillige. Og også at vi gør os overvejelser om, hvordan vi bedst samarbejder med frivillige.

4.1. Frivillige organiseres frivillige foreninger

Vi ønsker, at frivillige er organiseret i frivillige foreninger. Hermed fastholder vi en grundsten i det danske samfund: Det stærke foreningsliv (civilsamfund). Vi tror, det er mere motiverende for (de fleste) frivillige at være en del af en frivillig forening end at være "kommunal frivillig". Sidst men ikke mindst: Vi får et mere dynamisk, udfordrende og udviklende samarbejde med frivillige, når disse er organiseret i foreninger.

Eksempel:

Et plejehjem i Varde Kommune har planer om at skabe nogle højskolelignende tilbud til hjemmets beboere (og eventuelt andre interesserede). Et sådant tilbud skabes bedst af sammen med – eller måske af - frivillige foreninger. Og det behøver vel at mærke ikke kun at være frivillige *social*e foreninger.

4.2. Kommunale institutioner skal geares til samarbejdet

Det er en drøftelse værd, om ikke det vil være hensigtsmæssigt at "geare" ansatte til samarbejdet med frivillige. Elementer heri kan være en egentlig uddannelse i samarbejdet, herunder bevidsthed om forventningsafstemning, værdier i samarbejdet mv.

Det kan overvejes,

- om introduktion til det frivillige område skal være en del af introduktionen af nye medarbejdere. Introduktionen kan omfatte viden, om hvad der kendetegner frivillige foreninger og viden om frivillige foreninger i det område, man arbejder indenfor (geografisk eller fagligt),
- om vi skal have kontaktpersoner til den frivillige verden i kommunale enheder. Dvs. medarbejdere som kollegaer kan henvende sig til, når de bliver opmærksomme på behov hos en bruger, som civilsamfundet kan være med til at løse. Og personer som frivillige foreninger kan henvende sig til om samarbejdsflader med den kommunale institution,
- om vi skal udarbejde en skabelon, der på enkel vis skaber klarhed om – gensidige - forpligtelser i samarbejdet mellem frivillige og den enkelte kommunale enhed. Dette vil nok især være nyttigt, i de tilfælde hvor den frivillige aktivitet foregår på kommunale institutioner,
- om regelmæssige møder mellem den kommunale enhed og relevante foreninger i

lokalområdet kunne være et middel til at udvikle frivilliges engagement til gavn for brugerne.

4.3. Samarbejdet skal være fleksibelt

Fleksibilitet bør være et nøgleord i samarbejdet mellem frivillige foreninger og de kommunale enheder. Det betyder f.eks., at aktiviteter skal kunne tilpasses ændrede behov. Og det kan betyde, at man kan hjælpe hinanden – også med den andens opgave. Et eksempel: Der er en aftale mellem et kommunalt plejehjem og en frivillig organisation om mere liv på Plejecenter X om eftermiddagen. I et sådant samarbejde har den frivillige forening naturligvis til opgave at rekruttere frivillige. Hvis foreningen i perioder har svært ved dette, kan man forestille sig, at plejehjemmet kan bidrage med rekruttering f.eks. blandt tidligere medarbejdere.

5. Den videre proces

Arbejdsgruppens forslag til den videre proces er følgende:

- At Fælles-MED tager stilling til, om man er enig i de fire anbefalinger, der fremgår af afsnit 3.
- At Fælles-MED tager stilling til, om der skal udvikles et fælles koncept for samarbejdet med frivillige foreninger. Konceptet kan have form af et kort papir, der beskriver grundlaget for samarbejdet.
- At Fælles-MED tager stilling til, om der skal laves en organisering med en kontaktperson i hver institution (eller afdeling i institutionen), som har ansvaret for samarbejdet med frivillige organisationer.

I givet fald:

- Skal der gennemføres en uddannelsesindsats for disse medarbejdere?

Til arbejdsgruppen:

Hermed har vi ikke forholdt os til bemærkningen i beslutningen i Fælles-MED den 10. oktober 2013 om "evt. dannelse af samarbejdsforum, videnscentre e.l."

Da disse indstillinger vil få konkret betydning for alle institutioner, idet der i tredje "dot" er tale om en opgave, som skal placeres hos mindst én medarbejder i organisationen, kan det overvejes at sende oplægget i høring i de lokale MED-udvalg, inden Fælles-MED træffer beslutning i sagen.

Noter

Note 1:

Ved **frivilligt arbejde** forstås den indsats, der:

- er frivillig, dvs. at den udføres uden fysisk, retlig eller økonomisk tvang. En person må ikke kunne trues med økonomiske eller sociale sanktioner (f.eks. afskæres fra et socialt netværk), hvis vedkommende ikke længere ønsker at udføre opgaven.
- ikke er lønnet. Dette udelukker dog ikke, at en frivillig person modtager godtgørelse for udgifter, vedkommende har i forbindelse med udførelsen af opgaven, fx transport- og telefonudgifter. Eller at en person modtager et symbolsk beløb for sit frivillige arbejde.
- udføres over for personer uden for den frivilliges familie og slægt. Derved adskilles frivilligt arbejde fra almindeligt husholdningsarbejde og omsorg over for familiemedlemmer.
- er til gavn for andre end én selv og ens familie.
- er formelt organiseret. Det betyder, at almindelig hjælpsomhed eller spontane handlinger, fx at følge en ældre eller handicappet person over gaden, bære indkøbsposer hjem fra Brugsen og lignende, ikke kan betegnes som frivilligt arbejde.
- er aktiv. Dvs. medlemskab af en forening er ikke frivilligt arbejde.

Kilde: Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Kilder

Dagsorden til Fælles-MED Social, Sundhed og Beskæftigelse den 10. oktober 2013 (dok. nr. 145 340 / 13).

Oplæg til samme møde: Samarbejde mellem kommune og frivillige (dok.nr. 138 896 / 13).

Charter for samspil mellem den frivillige verden og det offentlige, Social- og integrationsministeriet, Kulturministeriet, Økonomi- og indenrigsministeriet, Ministeriet for sundhed og forebyggelse 2013 (dok.nr. 138 900 / 13).

Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Frivilligpolitik, Varde Kommune.

Litteratur

Investér før det sker, KL 2013.

Civilsamfundsstrategi for Syddjurs Kommune.